
ЧЛАНЦИ

Др Зоран Д. РАДОВИЋ

ЗАКОНСКО РЕГУЛИСАЊЕ ОСИГУРАЊА ПОТРОШАЧА

Апстракт

Постоји потреба да се потрошачи заштите. Један од начина ове заштите јесте путем осигурања. Европска Унија је донела више директива које могу омогућити такву заштиту. Познато је да су потрошачи изложени разним ризицима, чијим остварењем, потрошачи трпе штету.

Осигурање потрошача може се спровести од стране осигуравајућих друштава или узајамних осигуравајућих друштава. Док у првом случају потрошачи за осигуравање покриће плаћају премију, у другом, плаћају допринос чија висина зависи од укупно плативих штета за период од дванаест месеци. Узајамна осигуравајућа друштва су у власништву потрошача.

Поставља се питање да ли у Грађански законик Србије унети одредбе о осигурању потрошача или донети посебан закон о осигурању потрошача. С обзиром да је право потрошача још увек у развоју, било би целисходније донети закон о осигурању потрошача.

Кључне речи: *потрошач, заштита, осигурање*

1. Уводна разматрања

Не у малом броју европских земаља већа пажња посвећена је заштити потрошача. Потрошачко право постаје нова грана права са циљем да заштити лица која се не могу сматрати стручњацима приликом

закључења уговора са професионалцима.¹ Потрошач је слабија уговорна страна због чега се мора заштити.

Значајно мањи број осигураника не припада категорији потрошача. Ако власник моторног чамца на Дунаву са пријатељима пеца рибу он је потрошач кад осигурава чамцац. Међутим, ако превози туристе од Београда до Смедерева он постаје предузетник. Његове обавезе према осигуравачу приликом закључења уговора о осигурању су веће.

Уопштено посматрано, сва осигурања су у суштини узајамна. Битна разлика настаје код организација које спроводе привредну делатност осигурања. У једном случају, спроводи се у циљу остварења добити док у другом, то није случај.²

Комерцијалним осигурањем се баве осигуравајућа друштва основана у форми акционарских друштава.³ Некомерцијалним осигурањем се баве узајамна осигуравајућа друштва. Када се два лица споразумеју да осигурају један другог од губитака, законска одредба предвиђа да се ради о узајамном осигурању.⁴ Узајамно осигурање представља систем у коме су осигураници чланови осигуравајућег друштва.⁵ Осигуравајуће друштво засновано на узајамној основи у власништву је осигураника. Ово није случај када је осигуравајуће друштво у власништву деоничара односно акционара. Због тога је правни положај осигураника у првом случају јачи. Здравствено осигурање у САД у великој мери се остварује путем узајамних осигуравајућих друштава. У Словенији пензионери се могу осигурати путем узајамног осигурања.⁶

Код узајамног осигурања, за своје осигуравајуће покриће, осигураници плаћају допринос чија коначна висина се унапред не зна јер зависи од висине укупних штета насталих у периоду од дванаест месеци. На пример, уколико су штете мање од укупно плаћених доприноса, осигураницима се враћа део уплаћених доприноса.

---

1 Н. С. Петровић Томић, *Заштита потрошача услуга осигурања*, Београд 2015.

2 З. Радовић, *Осигурање извозних кредита*, Београд 1989.

3 О привредним друштвима ближе, М. Васиљевић, *Приредна друштва*, Београд 1999.

4 И. Јанковец, З. Миладиновић, *Право осигурања*, Ниш 2006, 87.

5 Д. Межнар, „Осигуравајуће организације по новом”, *Осигурање и привреда*, Загреб, 6/90, 73.

6 Splošni pogoji za uzejamno zvarovanje za starejše SP-NST.

2. Уговор о осигурању

Уговор о осигурању је уговор који закључује уговорач осигурања (потрошач) са осигуравачем. У односу на друге уговоре о осигурању, осигурање потрошача има специфичности о којима ће касније бити речи.

Постоји неизвесност у осигурању (алеаторност). У времену закључења уговора не зна се висина узајамних обавеза уговорача. На пример, од наступања неизвесног догађаја-осигураног случаја, не зна се колико ће износити накнада коју осигуравач треба да накнади осигуранику. Осигуравач се не може позивати на чињеницу да плаћена премија није у сразмери са висином накнаде коју осигуранику треба да плати.⁷ Исто тако, осигурање не сме представљати извор богаћења за осигуранике. Сврха имовинског осигурања састоји се у накнади коју је осигураник претрпео наступањем осигураног случаја.

Начело савесности и поштења, односно начело крајње добре вере представља једно од основних начела у осигурању. У правном послу осигурања захтева се отвореност, искреност и поузданост међу странкама. Од осигураника се захтева да „поштено мисли”, другим речима, да буде савестан.⁸

Прва пресуда, којом је утврђено да је уговор о осигурању уговор од крајњег поверења, донета је у Енглеској крајем осамнастог века. Судија је закључио да добра вера забрањује свакој уговорној страни да прикрије нешто што стварно зна како је навео другу страну да уговор закључи не познајући чињенично стање.⁹

Не би било на месту захтевати од осигуравача да изврши процену ризика без информација које може добити само од уговорача осигурања. У противном, уговорачи не би били у равноправном положају.

Потпуно поверење између уговорача осигурања и осигуравача омогућава функционисање осигурања. Уколико уговорач осигурања нетачно пријави битне околности осигуравачу, или их свесно прикрије, осигуравач има право да уговор о осигурању раскине. Ова обавеза уговорача осигурања је принудно-правне природе.¹⁰

7 И. Јанковец, З. Миладиновић, 270-271.

8 Ђ. Мирковић, *Осигурање, његови извори, врсте, начин његовог настајања, његовог правног дејства, а нарочито са освртом на обавезна осигурања*, Београд 1960, 174.

9 R.R.H. Ivory, *Maritime Law*, Лондон 1969, 47. и I. Chalmers, *Marine Insurance Act*, Лондон 1993.

10 T. L. Wilhmen, „Duty to disclosure, duty of good faith, allocation of risks and warranties”, *Comite Maritime International Yearbook*, 1986., 38.

Дужност пријављивања околности важних за оцену ризика осигуравачу је двострука. С једне стране уговорач осигурања је дужан осигуравачу пријавити све битне околности које је знао или морао знати, а са друге, сви дати подаци морају бити тачни. Дужност пријављивања постоји независно од намере уговорача осигурања. Уговорач осигурања није испунио своју дужност према осигуравачу већ самим тим што му је ускратио могућност правовременог упознавања са битним чињеницама. Прикривањем материјалних чињеница уговор о осигурању престаје да производи правна дејства по начелу правичности. Сматра се да је свака чињеница материјалне природе која може да утиче на брижљивог осигуравача да одлучи да ли ће ризик прихватити у осигурање. Брижљивост осигуравача се процењује на основу чињеница у конкретном случају.¹¹

3. Осигурање потрошача

У Европској унији још нема одговора на питање шта обухвата појам потрошача. Суд правде ЕУ сматра да појам потрошача се односи и на социјални поредак, превенцију и заштиту интелектуалне својине.¹²

Право осигуравача на раскид уговора о осигурању само због непријављивања битних околности од стране уговорача осигурања све је више изложено критици када се ради о заштити потрошача у својству уговорача осигурања и осигураника. Енглеска је донела Закон о осигурању потрошача 2012. године. Законом је укинута обавеза уговорача осигурања (потрошача) да осигуравача обавести о битним материјалним околностима потребних осигуравачу. Уговорач осигурања мора савесно и поштено одговарати на постављена питања осигуравача. Дати одговори не смеју заваравати осигуравача. Уговорач не сме утицати на одлуку осигуравача подношењем нетачних података.

Приликом разматрања заштите потрошача суд ће увек имати у виду следеће: Директиву 2005/29 о непоштеној трговачкој пракси; Директиву 93/13 о непоштеним уговорним условим у потрошачким уговорима; Директиву 2009/22 о принудним мерама у циљу заштите интереса потрошача. Пре доношења енглеског Закона о осигурању потрошача схватило се да постојећи прописи представљају замку за потрошаче када потрошач у својству уговорача осигурања ненамерно пропусти да обавести осигу-

11 D. J. Hurtizoll, *Customer Insurance*, Лондон 1993.

12 The European Court of Justice and Access of Judicial Remedies, <http://jeamommentprogram.org-/archive/papers/990141.html>

равача о материјалним околностима важним за осигуравача код процене ризика.¹³

Енглески Закон о осигурању потрошача од 2012.¹⁴ односи се на физичка лица која се не баве трговином или другим професионалним делатностима. Предвидео је следеће: потрошач је дужан да савесно и поштено одовори на постављена питања осигуравача и нема обавезу да га самостално обавештава о околностима које се односе на ризик; уколико је погрешно, при чему није био несавестан, осигуравач има обавезу да му накнади штету коју је претрео; ако уговорач осигурања није био поштен, ако је намерно давао погрешне податке или је био безобзиран, осигуравач може да одбије осигураников одштетни захтев; осигуравач не сме да у уговор о осигурању уноси одредбе које би осигураника стављале у тежи положај.¹⁵ Закон укида примену јемства према коме свако непријављивање и давање нетачних података о околностима важним за закључење уговора о осигурању има за последицу да осигуравач може поништити уговор о осигурању без обзира да ли је до повреде дошло кривицом уговорача осигурања и без обзира да ли су у питању биле околности од значаја за евентуалну штету. На осигуравачу је терет доказа да је потрошач имао знање разборитог потрошача и да су потрошачу постављена јасна и разумљива питања.

Немачки Закон о осигурању од 1908. године, измењен 2008. године, ставља тежите на заштити потошача. Не примењује се на поморска осигурања и реосигурања. Заштита потрошача у ЕУ обезбеђена је Директивом о непоштеним уговорним одредбама од 1993. године. Уговорне одредбе се сматрају непоштеним уколико успостављају небаланс између права и обавеза потрошача (Директива о заштити потрошача од 2002).

Не сме се дозволити да Директива о заштити података личности 95/46 спутава делатност осигурања да се слободно развија. Осигуравачима се мора омогућити обрада података добијених од потрошача. Такође, у случају настанка штетног догађаја, покривеног осигурањем, неопходно је утврдити низ околности како би се осигуравач уверио у право потрошача на накнаду из осигурања. Делатност осигурања без тога не би се могла спроводити. Заштита личних података потрошача треба да буде пропор-

13 Insurance Contract law: Consumer Insurance, <http://lawinsurance.justice.gov.uk/areas/consumer-insurance.htm>

14 <http://lawcommission.justice.gov.UK/areas/consumer-insurance.htm>

15 З. Радовић, „Право осигураника на накнаду у случају да уговорач осигурања не пријави осигуравачу околности од значаја за оцену ризика”, *Токови осигурања*, Београд, бр. 2/2012.

ционална: право на заштиту личних података и начина на који осигуравачи послују.¹⁶ Неопходно је да будућа решења о осигурању потрошача не дођу у сукоб са другим инструментима, на пример, Директивом о прању новца и тероризму.

4. Закључна разматрања

У нацрту Грађанског законика Републике Србије не прави се разлика када уговор о осигурању закључује предузетник, а када потрошач. Имају обавезу да одговарају савесно на постављена питања осигуравача која се односе на материјалне околности значајне за оцену ризика које су им познате или нису могле остати непознате. Одредбе нацрта имају пуну примену на комерцијално осигурање. Из тачке 3. напред видно је колико је осигурање потрошача сложеније.

Поставља се питање да ли је потребно донети посебан закон о осигурању потрошача као што је то урађено у Енглеској. У Немачкој се законске одредбе о осигурању односе на осигурање потрошача али су предвиђени изузеци. Било би целисходнје донети посебан закон о осигурању потрошача, који се увек може мењати и допуњавати. Потрошачко право је још увек у развоју. Овај поступак би био компликованији ако би се у Грађански законик Србије унеле одредбе о осигурању потрошача.

Право осигуравача да ускрати право потрошача на накнаду из осигурања мора бити ограничено на следећи начин:

- ни једна околност се неће сматрати од материјалног значаја која као таква за разборитог осигуравача није била од значаја;

- ни једно пријављивање материјалних околности потрошача осигуравачу, осигуравач неће моћи да користи против потрошача уколико потрошач као уговорач осигурања може доказати да је поступао савесно.

Осигурање потрошача може се успешно спроводити преко осигуравајућих друштава основаних у форми акционарских друштава и узамних осигуравајућих друштава.

---

16 Insurance Europe, Federation of insurers and reinsurers, <http://recent-enlspot.si>

Zoran D. RADOVIĆ, PhD

LEGAL REGULATION OF CONSUMER INSURANCE

Summary

There is a need to protect consumers. The idea of consumer protection was to extend protection by involving insurance industry. In this respect it should be noted that the Draft of Serbian Civil Code does not specifically mention consumer insurance. The European Union has adopted several directives that provide this protection. It is known that consumers are exposed to various risks because of which they may suffer damages. Consumer insurance may be carried out by insurance companies or mutual insurance companies. Whereas in the first case, consumers for insurance coverage pay a premium, in the second, they pay a contribution whose amount depends on the total payable damages for a twelve-month period. Mutual insurance companies are owned by consumers.

Because consumer insurance differs from insurance relating to entrepreneur who in general are professionals, consumer insurance should be dealt separately. Some countries provide particular provisions within their insurance relating to cover consumers. The United Kingdom had enacted separated law for consumer insurance.

The question arises as to whether the Serbian Civil Code introduces provisions on consumer insurance or enact a special law on consumer insurance. Considering that the right conveyor is still in development, it would be more appropriate to pass a law on consumer insurance.

Key words: *consumer, protection, insurance.*